ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΤΟΥ ΓΕΝΙΚΟΥ ΕΙΣΑΓΓΕΛΕΑ PHILIPPE LÉGER

της 3ης Φεβρουαρίου 1998 *

1. Τα υπό εξέταση προδικαστικά ερωτήματα, τα οποία υπέβαλαν ο Giudice di Pace di Genova και η Pretura circondariale di Avezzano, αφορούν την ερμηνεία του άρθρου 5 του κανονισμού (ΕΚ) 3093/94 του Συμβουλίου, της 15ης Δεκεμβρίου 1994, σχετικά με τις ουσίες που καταστρέφουν τη στιβάδα του όζοντος [1] (στο εξής: κανονισμός), καθώς και την εκτίμηση του κύρους του ενόψει, ιδίως, των άρθρων 30 και 130 Ρ της Συνθήκης ΕΚ.

Ουσιαστικά, ζητείται από το Δικαστήριο να κρίνει αν η διάταξη αυτή απαγορεύει πλήρως τη χρήση, την εισαγωγή, τη θέση σε ελεύθερη κυκλοφορία ή την εμπορία των υδροχλωροφθορανθράκων (στο εξής: HCFC), ουσιών των οποίων τα αποτελέσματα είναι βλαπτικά για τη στιβάδα του όζοντος και, σε περίπτωση καταφατικής απαντήσεως, αν οι απαγορεύσεις αυτές δεν παραβιάζουν τη Συνθήκη.

Τα ερωτήματα αυτά υποβλήθηκαν κατόπιν διαφορών μεταξύ της εταιρίας Safety Hi-Tech Srl (στο εξής: Safety), παραγωγού υλικού που προορίζεται για την πυρόσβεση του οποίου το βασικό προϊόν, το NAF S III, αποτελείται χημικά από το HCFC Blend A (ορισμένο τύπο του HCFC), και δύο πελατών της, της εταιρίας S. & T. Srl (στο εξής: S. & T.) και του Bettati, υπό την ιδιότητα του ιδιοκτήτη της επιχειρήσεως Bettati Antincendio di Reggio Emilia (στο εξής: Bettati).

Το κανονιστικό πλαίσιο

2. Εκδοθείς βάσει του άρθρου 130 Σ της Συνθήκης ΕΚ, ο κανονισμός αυτός καταργεί και αντικαθιστά τους κανονισμούς (ΕΟΚ) 594/91 [2] και 3952/92 [3] του Συμβουλίου. Μεταφέρει, σε κοινοτικό επίπεδο, την πράξη με την οποία εκπληρώνονται οι υποχρεώσεις που απορρέουν από τη Σύμβαση της Βιέννης για την προστασία της στιβάδας του όζοντος, της 22ας Μαρτίου 1985 (στο εξής: Σύμβαση της Βιέννης), και του Πρωτοκόλλου του Μόντρεαλ για τις ουσίες που καταστρέφουν τη στιβάδα του όζοντος, της 16ης Σεπτεμβρίου 1987 [4] (στο εξής: Πρωτόκολλο του Μόντρεαλ), όπως προσαρμόστηκε με τη δεύτερη τροποποίηση που υιοθετήθηκε κατά την τέταρτη σύνοδο η οποία συνήλθε στην Κοπεγχάγη τον Νοέμβριο του 1992 [5] (στο εξής: δεύτερη τροποποίηση). Τα

* Γλώσσα του πρωτοτύπου: η γαλλική.

1 — ΕΕ L 333, σ. 1.

2 — Της 4ης Μαρτίου 1991, σχετικά με τις ουσίες που καταστρέφουν τη στιβάδα του όζοντος (ΕΕ L 67, σ. 1).

3 — Της 30ής Δεκεμβρίου 1992, για την τροποποίηση του κανονισμού (ΕΟΚ) 594/91 όσον αφορά την επίσπευση του ρυθμού εξάλειψης των ουσιών που καταστρέφουν τη στιβάδα του όζοντος (ΕΕ L 405, σ. 41).

4 — Απόφαση 88/540/ΕΟΚ του Συμβουλίου, της 14ης Οκτωβρίου 1988, για τη σύναψη της Σύμβασης της Βιέννης για την προστασία της στιβάδας του όζοντος και του Πρωτοκόλλου του Μόντρεαλ για τις ουσίες που καταστρέφουν τη στιβάδα του όζοντος (ΕΕ L 297, σ. 8).

5 — Απόφαση 94/68/ΕΚ του Συμβουλίου, της 2ας Δεκεμβρίου 1993, σχετικά με την κύρωση της τροποποίησης του Πρωτοκόλλου του Μόντρεαλ για τις ουσίες που καταστρέφουν τη στιβάδα του όζοντος (ΕΕ 1994, L 33, σ. 1).

κράτη μέλη και η Κοινότητα είναι συμβαλλόμενα μέρη στη Σύμβαση της Βιέννης και στο Πρωτόκολλο του Μόντρεαλ.

3. Ο σκοπός του κανονισμού συνίσταται, λαμβάνοντας υπόψη τις πρόσφατες τεχνικές και επιστημονικές γνώσεις και την ύπαρξη υποκαταστάτων λιγότερο βλαβερών και που μπορούν να χρησιμοποιηθούν για τους ίδιους σκοπούς [6], στη σταδιακή εξάλειψη των ουσιών οι οποίες καταστρέφουν τη στιβάδα του όζοντος [7] και, όπως θα δούμε, σύμφωνα με τη Σύμβαση της Βιέννης και τη Συνθήκη, την καθιέρωση αυστηρότερων μέτρων ελέγχου από τα προβλεπόμενα στη δεύτερη τροποποίηση του Πρωτοκόλλου [8].

4. Σύμφωνα με τα άρθρα του 1 και 2, ο κανονισμός εφαρμόζεται στην παραγωγή, την εισαγωγή, την εξαγωγή, την προσφορά, τη χρήση και την ανάκτηση μιας σειράς ουσιών οι οποίες αποκαλούνται «ελεγχόμενες ουσίες», μεταξύ των οποίων περιλαμβάνονται οι HCFC.

5. Το άρθρο 2, δωδέκατη περίπτωση, του κανονισμού ορίζει τους HCFC ως τις ελεγχόμενες ουσίες που περιλαμβάνονται στην ομάδα VIII του παραρτήματος Ι, καθώς και τα ισομερή τους [9].

6 — Τέταρτη έως όγδοη αιτιολογική σκέψη του κανονισμού.

7 — Όπ.π., τρίτη και τέταρτη αιτιολογική σκέψη.

8 — Όπ.π., έκτη αιτιολογική σκέψη.

9 — Πρόκειται για δύο χημικά μείγματα αποτελούμενα από τα ίδια στοιχεία με τις ίδιες αναλογίες, εμφανίζουν όμως διαφορετικές ιδιότητες.

6. Το άρθρο 5 του κανονισμού προβλέπει, ουσιαστικά, ότι η χρήση, η εισαγωγή, η θέση σε ελεύθερη κυκλοφορία και η διάθεση στην αγορά των HCFC απαγορεύονται σταδιακά σε ορισμένες μορφές χρήσεων. Το άρθρο έχει ως εξής:

«1. Από την πρώτη ημέρα του έκτου μηνός μετά την έναρξη ισχύος του παρόντος κανονισμού [10], απαγορεύεται η χρήση [HCFC], εκτός αν χρησιμοποιούνται:

— ως διαλύτες,

— ως ψυκτικά μέσα,

(...)

2. Από την 1η Ιανουαρίου 1996, απαγορεύεται να χρησιμοποιούνται οι [HCFC]:

— ως διαλύτες σε εφαρμογές ανοικτού κυκλώματος, συμπεριλαμβανομένων (...) όταν δεν χρησιμοποιούνται σε κλειστό εξοπλισμό, (...) όταν δεν ανακτώνται οι [HCFC], και σπρέυ, εκτός από τη χρήση (...),

10 — Κατά το άρθρο 21, ο κανονισμός άρχισε να ισχύει στις 23 Δεκεμβρίου 1994. Επομένως, το άρθρο 5 ισχύει πραγματικά από την *1η Ιουνίου 1995*.

— σε εξοπλισμό παραγόμενο μετά τις 31 Δεκεμβρίου 1995 για τις ακόλουθες χρήσεις:

(...)

γ) σε κλιματισμό αυτοκινήτων·

δ) σε κλιματισμό δημόσιων οδικών συγκοινωνιών.

3. Από την 1η Ιανουαρίου 1998, απαγορεύεται να χρησιμοποιούνται [HCFC] σε εξοπλισμό παραγόμενο μετά τις 31 Δεκεμβρίου 1997 για τις ακόλουθες χρήσεις:

— για κλιματισμό δημόσιων σιδηροδρομικών μεταφορών,

(...)

4. Από την 1η Ιανουαρίου 2000 απαγορεύεται να χρησιμοποιούνται [HCFC] σε εξοπλισμό παραγόμενο μετά τις 31 Δεκεμβρίου 1999 για τις ακόλουθες χρήσεις:

— ως ψυκτικά μέσα σε ψυκτικούς θαλάμους και αποθήκες δημόσιας και εμπορικής χρήσης,

(...)

εκτός εάν κώδικες, κανονισμοί ασφαλείας ή άλλοι τέτοιοι περιορισμοί παρεμποδίζουν τη χρήση της αμμωνίας.

5. Η εισαγωγή, η θέση σε ελεύθερη κυκλοφορία και η διάθεση στην αγορά εξοπλισμού για τον οποίο ισχύουν περιορισμοί χρήσεως δυνάμει του παρόντος άρθρου απαγορεύονται από την ημερομηνία που τίθενται σε ισχύ αυτοί οι περιορισμοί χρήσεως. Δεν υπόκειται στην απαγόρευση αυτή ο εξοπλισμός που αποδεικνύεται ότι έχει κατασκευαστεί πριν από την ημερομηνία των εν λόγω περιορισμών χρήσεως.

6. Η Επιτροπή, σύμφωνα με τη διαδικασία που καθορίζεται στο άρθρο 16 [11], μπορεί, με βάση την τεχνική πρόοδο, να πραγματοποιήσει προσθήκες ή να τροποποιήσει τον κατάλογο που περιλαμβάνεται στις παραγράφους 1 έως 4.»

7. Εξάλλου, το άρθρο 4 του κανονισμού ορίζει, μεταξύ άλλων, την ποσότητα HCFC που οι παραγωγοί και εισαγωγείς μπορούν να διαθέτουν στο εμπόριο ή να χρησιμοποιούν για δικό τους λογαριασμό κατά την περίοδο που περιλαμβάνεται μεταξύ 1ης Ιανουαρίου 1995 και 31ης Δεκεμβρίου 2014. Το άρθρο 4, παράγραφος 8, τελευταία περίπτωση, του κανονισμού διευκρινίζει ότι η εν λόγω εμπορία ή η εν λόγω χρήση δεν είναι δυνατές μετά το 2014.

Το πλαίσιο της υποθέσεως C-284/95

8. Η Safety πώλησε στην S. & T. υλικό προοριζόμενο για την πυρόσβεση που περιείχε ένα προϊόν δικής της κατασκευής, το NAF-S III, του οποίου η χημική σύνθεση ήταν HCFC. Η από 20 Ιουλίου 1995 παραγγελία της S. & T., η από 24 Ιουλίου 1995 επιβεβαίωση της παραγγελίας αυτής, καθώς και το από 4 Αυγούστου 1995 αντίστοιχο τιμολόγιο περιλαμβάνονται στον φάκελο.

11 — Γνωστή ως διαδικασία της «επιτροπής διαχειρίσεως».

9. Η S. & T. αμφισβήτησε το κύρος της εν λόγω συμβάσεως πωλήσεως προβάλλοντας ότι η πώληση του προϊόντος που αποτελείται από HCFC απαγορευόταν από την 1η Ιουνίου 1995, κατ' εφαρμογή του άρθρου 5, παράγραφος 1, του κανονισμού.

10. Στις 8 Αυγούστου 1995, η Safety υπέβαλε ενώπιον του Giudice di Pace di Genova αίτηση προς έκδοση διαταγής πληρωμής. Ζήτησε να διαταχθεί η S. & T. να της καταβάλει το ποσό που προέβλεπε η σύμβαση, προσαυξανόμενο κατά τους τόκους και τα έξοδα και, επικουρικώς, να παραπέμψει το ζήτημα ενώπιον του Δικαστηρίου προς ερμηνεία και εκτίμηση του κύρους του κανονισμού ενόψει της Συνθήκης.

11. Εκτιμώντας ότι η επίλυση της διαφοράς εξαρτάται από την εκτίμηση του κύρους και την ερμηνεία του άρθρου 5 του κανονισμού, το παραπέμπον δικαστήριο υπέβαλε στο Δικαστήριο τα εξής προδικαστικά ερωτήματα:

«1) Πρέπει ο κανονισμός 3093/94 του Συμβουλίου να ερμηνευθεί (εφόσον συνάδει προς το άρθρο 130 Ρ της Συνθήκης) υπό την έννοια ότι επιτρέπει την ελεύθερη χρήση του αλογονωμένου υδρογονάνθρακα (και, συνεπώς, προϊόντων που έχουν μεγάλη επίπτωση επί του περιβάλλοντος), περιορίζοντας μόνον την παραγωγή ή την χρήση του εκ μέρους των παραγωγών και επιτρέποντας αντιθέτως την ελεύθερη εισαγωγή του, ενώ απαγορεύει απολύτως τη χρήση (και, ως εκ τούτου, τόσο την παραγωγή όσο και την εισαγωγή) των HCFC (και, συνεπώς, προϊόντων με μικρή επίπτωση επί του

περιβάλλοντος) για σκοπούς μη προβλεπόμενους στο άρθρο 5;

2) Δεν συνιστά η ρύθμιση του κανονισμού 3093/94 μέτρο ισοδυνάμου αποτελέσματος προς ποσοτικούς περιορισμούς αφού, ελλείψει των λόγων του άρθρου 36 της Συνθήκης, η ρύθμιση αυτή περιορίζει την ελεύθερη κυκλοφορία ενός προϊόντος σε ολόκληρη την Κοινότητα;

3) Δεν συνιστά η δράση της Κοινότητας και των οργάνων της, με την έκδοση του κανονισμού 3093/94, και ειδικότερα κατά τις φάσεις που ακολούθησαν την έκδοσή του, παρέμβαση των δημόσιων αρχών αποβλέπουσα στην ενίσχυση της δεσπόζουσας θέσεως ορισμένων επιχειρηματιών, παρέμβαση η οποία συνιστά καθαυτό περίπτωση καταχρηστικής εκμεταλλεύσεως κατά την έννοια του άρθρου 86 της Συνθήκης;

4) Είναι δυνατόν οι διατάξεις που αποβλέπουν στην προστασία του περιβάλλοντος — και ειδικότερα ο κανονισμός 3093/94 — να (ερμηνεύονται υπό την έννοια ότι) παρεκκλίνουν από την κοινοτική ρύθμιση περί ανταγωνισμού (επιτρέποντας ή διευκολύνοντας έτσι τις συμπράξεις ή την καταχρηστική εκμετάλλευση δεσπόζουσας θέσεως) ή είναι οι απαγορεύσεις της προαναφερθείσας ρυθμίσεως ανεπιφύλακτες και δεσμευτικές, μη επιδεχόμενες παρεκκλίσεις ή περιορισμούς ούτε εκ μέρους της Κοινότητας ούτε εκ μέρους των κρατών μελών;»

Το πλαίσιο της υποθέσεως C-341/95

12. Στις 31 Ιουλίου 1995, ο Pretore di Avezzano εξέδωσε κατά του Bettati διαταγή υποχρεώνοντάς τον να καταβάλει προς τη Safety το υπόλοιπο του ποσού που αντιστοιχούσε στην τιμή πωλήσεως του πωληθέντος υλικού από τη Safety και προοριζόταν για την πυρόσβεση, που περιείχε επίσης NAF S III, ποσού προσαυξανόμενου κατά τους τόκους και τα έξοδα.

13. Με κλήση κοινοποιηθείσα στις 26 Σεπτεμβρίου 1995, ο Bettati άσκησε ανακοπή κατά της διαταγής αυτής, προβάλλοντας ότι το αγορασθέν υλικό αποδείχθηκε, μετά τη σύναψη της συμβάσεως, δηλαδή στις 12 Μαΐου 1995, ακατάλληλο και στερούμενο χρησιμότητας ώστε να δικαιολογείται η λύση της συμβάσεως βάσει του άρθρου 1497 του ιταλικού αστικού κώδικα, δεδομένου ότι η εμπορία του εν λόγω υλικού είχε αποκλεισθεί και απαγορευθεί, από την 1η Ιουνίου 1995, ως αποτέλεσμα της εφαρμογής του άρθρου 5 του κανονισμού.

14. Η Safety παρενέβη στη δίκη και προέβαλε την έλλειψη νομιμότητας του κανονισμού αυτού, καθόσον απαγορεύει τη χρήση των HCFC στην πυρόσβεση, ως ασυμβιβάστου προς τα άρθρα 3, 5, 30, 86, 92 και 130 Ρ της Συνθήκης.

15. Ο Pretore di Avezzano, επειδή είχε αμφιβολίες ως προς το κύρος του άρθρου 5 του κανονισμού, υποβάλλει στο Δικαστήριο το ακόλουθο ερώτημα:

«Είναι ή όχι έγκυρο, ενόψει των άρθρων 3, 5, 30, 86, 92 και 130 Ρ της Συνθήκης της Ρώμης, το άρθρο 5 του κανονισμού (ΕΚ) 3093/94 του Συμβουλίου, της 15ης Δεκεμβρίου 1994, στο μέτρο που η τελευταία αυτή διάταξη απαγορεύει ανεπιφυλάκτως, από την 1η Ιουνίου 1995, τη χρήση των HCFC στην πυρόσβεση, υπό τις επόψεις και για τους λόγους που εκτίθενται πιο πάνω στο σκεπτικό;»

Προκαταρκτική παρατήρηση

16. Η Επιτροπή και το Συμβούλιο υποστηρίζουν, κυρίως, ότι το ζήτημα του κύρους των απαγορεύσεων των HCFC που προβλέπει το άρθρο 5 του κανονισμού — *επομένως, η επίλυση των διαφορών ενώπιον των αιτούντων δικαστηρίων* — δεν εξαρτάται από το κύρος των περιορισμών άλλων «ελεγχόμενων ουσιών», όπως είναι οι αλογονωμένοι υδρογονάνθρακες. Κατά συνέπεια, ζητούν από το Δικαστήριο να κρίνει απαράδεκτα τα προδικαστικά ερωτήματα που αφορούν το καθεστώς που έχει εφαρμογή σ' αυτές τις άλλες ουσίες.

17. Είναι αληθές ότι, κατά πάγια νομολογία [12], το Δικαστήριο έκρινε ότι, στο πλαίσιο του άρθρου 177 της Συνθήκης, η αποστολή του συνίσταται στο να «συμβάλλει στην απονομή της δικαιοσύνης στα κράτη μέλη και όχι να διατυπώνει συμβουλευτικές γνώμες επί ερωτημάτων γενικών ή υποθετικών» [13] και ότι «με γνώμονα αυτήν ακριβώς την αποστολή, το Δικαστήριο [κρίνει] ότι δεν είναι αρμόδιο να αποφαίνεται επί προδικαστικού ζητήματος που ανακύπτει ενώπιον εθνικού δικαστηρίου οσάκις η ερμηνεία του κοινοτικού δικαίου δεν έχει καμία σχέση με το πραγματικό αντικείμενο της κύριας διαφοράς» [14]. Με άλλα λόγια, βάσει του άρθρου 177 της Συνθήκης, αποστολή του Δικαστηρίου είναι *να παρέχει απαντήσεις χρήσιμες στην επίλυση της διαφοράς της κύριας δίκης*. Κατ' εφαρμογήν της νομολογίας αυτής, το Δικαστήριο έκρινε απαράδεκτα ορισμένα προδικαστικά ερωτήματα [15].

18. Ωστόσο, το Δικαστήριο υπενθύμιζε επίσης σταθερά ότι [16], αφενός, «το άρθρο 177 της Συνθήκης, στηριζόμενο στον σαφή διαχωρισμό των λειτουργιών μεταξύ των εθνικών δικαιοδοτικών οργάνων και του Δικαστηρίου, δεν επιτρέπει στο τελευταίο να ελέγξει τις σκέψεις της διατάξεως περί παραπομπής. Κατά συνέπεια, δεν είναι δυνατή η απόρριψη αιτήσεως που υπέβαλε ένα εθνικό δικαστήριο παρά μόνον αν προ-

12 — Βλ., μεταξύ άλλων, απόφαση της 1ης Δεκεμβρίου 1965, 16/65, Schwarze, (Συλλογή τόμος 1965-1968, σ. 191) (συνοπτική μετάφραση στα ελληνικά), με την οποία το Δικαστήριο έκρινε ότι «η δικαστική συνεργασία που θεσπίζει το άρθρο 177 με την οποία το εθνικό δικαστήριο και το Δικαστήριο, στο πλαίσιο των αρμοδιοτήτων τους, καλούνται να *συμβάλλουν ευθέως και αμοιβαίως στην κατάρτιση μιας αποφάσεως* προκειμένου να διασφαλιστεί η ομοιόμορφη εφαρμογή του κοινοτικού δικαίου στο σύνολο των κρατών μελών» (έβδομο εδάφιο του σκεπτικού της αποφάσεως, η υπογράμμιση δική μου).

13 — Βλ., για παράδειγμα, την απόφαση της 9ης Φεβρουαρίου 1995, C-412/93, Leclerc-Siplec (Συλλογή 1995, σ. I-179, σκέψη 12).

14 — Όπ.π., σκέψη 13.

15 — Για μια παρόμοια υπόθεση, βλ., για παράδειγμα, την απόφαση της 14ης Ιουλίου 1994, C-379/92, Peralta (Συλλογή 1994, σ. I-3453, σκέψη 8).

16 — Από την έκδοση της αποφάσεως της 19ης Δεκεμβρίου 1968, 13/68, Salgoil (Συλλογή τόμος 1965-1968, σ. 825).

κύπτει κατά τρόπο προφανή ότι η ερμηνεία του κοινοτικού δικαίου ή η εξέταση του κύρους κοινοτικού κανόνα που ζήτησε το εν λόγω δικαστήριο, δεν έχουν καμία σχέση με την πραγματικότητα ή το αντικείμενο της κύριας δίκης» [17] και, αφετέρου, «(...) όταν τα υποβαλλόμενα ερωτήματα έχουν διατυπωθεί κατά τρόπο αδόκιμο ή υπερβαίνουν το πλαίσιο των καθηκόντων που έχουν ανατεθεί στο Δικαστήριο από το άρθρο 177, σ' αυτό εναπόκειται να συναγάγει από το σύνολο των στοιχείων που του παρέχει το εθνικό δικαστήριο, και κυρίως από την αιτιολογία της πράξεως περί παραπομπής, τα στοιχεία κοινοτικού δικαίου που θα πρέπει να ερμηνευθούν — ή, ενδεχομένως, το κύρος των οποίων θα πρέπει να κριθεί — *λαμβανομένου υπόψη του αντικειμένου της διαφοράς*» [18].

19. Κατ' εφαρμογήν της νομολογίας αυτής, το Δικαστήριο μπόρεσε επίσης να αναδιατυπώσει ορισμένα προδικαστικά ερωτήματα [19].

20. Είναι βέβαιο ότι, στις διαφορές της κύριας δίκης, βάλλεται μόνον ο αποκλεισμός από την εσωτερική αγορά εξοπλισμού που περιέχει HCFC και προορίζεται για την πυρόσβεση. Αυτός είναι ο λόγος για τον οποίο, αν τα ερωτήματα των αιτούντων δικαστηρίων αφορούσαν το κύρος περιορισμών άλλων «ελεγχόμενων ουσιών» εκτός των HCFC, το Δικαστήριο δεν θα μπορούσε να δώσει απάντηση. Ωστόσο, νομίζω ότι τα εθνικά δικαστήρια αναφέρονται στις άλλες αυτές ουσίες με αποκλειστικό σκοπό να εξηγήσουν σαφώς την επιχειρηματολογία τους και ότι, επομένως, *τα ερωτήματά τους αφορούν μόνον τις διατάξεις περί των HCFC.*

21. Πράγματι, η ανάλυση των σκεπτικών των διατάξεων περί παραπομπής και της ίδιας της φρασεολογίας των ερωτημάτων που υπέβαλαν τα ιταλικά δικαστήρια μου επιτρέπει να εντοπίσω έξι προδικαστικά ερωτήματα.

22. *Όσον αφορά το πρώτο,* υποβληθέν με ταυτόσημους όρους στις υποθέσεις C-284/95 και C-341/95, τα αιτούντα δικαστήρια αμφισβητούν την εγκυρότητα του *πλήρους αποκλεισμού από την εσωτερική αγορά των HCFC, στον αντιπυρικό τομέα,* που προβλέπει το άρθρο 5 του κανονισμού ενόψει του άρθρου 130 P της Συνθήκης [20].

23. Κατ' αυτά, ο στόχος της προστασίας του περιβάλλοντος, όπως προκύπτει από το άρθρο 130 P, προϋποθέτει σφαιρική προσέγγιση προστασίας του οικοσυστήματος που συνεπάγεται προφανώς τη συνεκτίμηση, για κάθε βλαβερή ουσία, του *δυναμικού καταστροφής του όζοντος* (Ozone Depletion Potential, στο εξής: ODP), αλλά επίσης *της μέσης διάρκειας ζωής της στην ατμόσφαιρα* (Atmospheric Lifelimit, στο εξής: ALT) και

17 — Απόφαση της 16ης Ιουνίου 1981, 126/80, Salonia (Συλλογή 1981, σ. 1563, σκέψη 6), η υπογράμμιση δική μου.

18 — Απόφαση της 20ής Μαρτίου 1986, 35/85, Tissier (Συλλογή 1986, σ. 1207, σκέψη 9), η υπογράμμιση δική μου. Πάγια νομολογία από την έκδοση της αποφάσεως της 6ης Απριλίου 1962, 13/61, De Geus (Συλλογή τόμος 1954-1964, σ. 665).

19 — Βλ., μεταξύ άλλων, την προπαρατεθείσα απόφαση Tissier, σκέψη 10.

20 — Στην υπόθεση C-284/95, βλ. τρίτο εδάφιο του σκεπτικού της διατάξεως περί παραπομπής τη φράση «φαίνεται ότι (...) το ζήτημα της προστασίας του περιβάλλοντος πρέπει να (...)» καθώς και την παραπομπή, με το πρώτο προδικαστικό ερώτημα, στο άρθρο 130 P της Συνθήκης. Επίσης, στην υπόθεση C-341/95, βλ. την παράγραφο 2.1, έκτο εδάφιο, της διατάξεως περί παραπομπής.

τέλος της *συνολικής συμβολής της στην άνοδο της θερμοκρασίας της γήινης ατμόσφαιρας* (Global Warming Potential, στο εξής: GWP) [21]. Τα τρία αυτά στοιχεία, εκφραζόμενα σε τιμές ODP, ALT και GWP, αποτελούν τακτικά αντικείμενο επιστημονικών εκτιμήσεων. Εξάλλου, αποδεχόμενα εν πολλοίς τα επιχειρήματα της Safety [22], τα εθνικά δικαστήρια θεωρούν ότι, λαμβάνοντας υπόψη μόνον την τιμή ODP, κατά συνέπεια αποσκοπώντας μόνο στην προστασία της στιβάδας του όζοντος, ο κανονισμός *παραβαίνει τον σκοπό του άρθρου 130 Ρ της Συνθήκης* και η δράση του νομοθέτη φέρει το στίγμα της *καταχρήσεως εξουσίας*. Ωσαύτως [23], προβάλλουν ότι ο αποκλεισμός αυτός είναι δυσανάλογος καθόσον ο νομοθέτης δεν θέσπισε παρόμοια κύρωση, ιδίως, κατά του ανάλογου εξοπλισμού που περιέχει αέρια ακόμη περισσότερο βλαβερά για το περιβάλλον (για παράδειγμα αλογονωμένους υδρογονάνθρακες) [24].

24. *Δεύτερον*, τα αρμόδια δικαστήρια θέτουν το ερώτημα, στην περίπτωση κατά την οποία θα αποδεικνύόταν ότι το άρθρο 5 του κανονισμού δεν δικαιολογείται ούτε από λόγους προστασίας του περιβάλλοντος ούτε από το άρθρο 36 της Συνθήκης — ερώτημα που θέτει ειδικότερα ο Giudice di Pace di Genova —, αν δεν πρέπει να συναχθεί η ακυρότητά του ενόψει του άρθρου 30 της Συνθήκης [25] (δεύτερο ερώτημα).

25. *Επιπροσθέτως*, τα αιτούντα δικαστήρια επιθυμούν να πληροφορηθούν αν, λαμβάνοντας υπόψη τα πραγματικά στοιχεία που προσκόμισε η Safety, η νομοθετική δράση της Κοινότητας συνιστά παρέμβαση δημοσίων αρχών έχουσα ως αποτέλεσμα να ευνοεί τη σύμπραξη ή την καταχρηστική εκμετάλλευση της δεσπόζουσας θέσεως εκ μέρους παραγωγών και πωλητών άλλων ελεγχόμενων ουσιών, για παράδειγμα των αλογονωμένων υδρογονανθράκων [26] που απαγορεύει η Συνθήκη (τρίτο ερώτημα).

26. Επαναλαμβάνοντας αποκλειστικά τα επιχειρήματα της Safety, διατείνονται ότι το άρθρο 5 του κανονισμού μπορεί να είναι αντίθετο προς τα άρθρα 86 και 92 της Συνθήκης, δεδομένου ότι το συγκεκριμένο αποτέλεσμα που αναπτύσσει συνιστά ενίσχυση της δεσπόζουσας θέσεως των επιχειρήσεων οι οποίες χρησιμοποιούν αλογονωμένους υδρογονάνθρακες και, ειδικότερα, του αγγλικού ομίλου William Holding, ο οποίος κατέχει περισσότερο του 40 % της ευρωπαϊκής αγοράς, καθώς και της εταιρίας Silvani, η οποία εκπροσωπεί τον προαναφερθέντα όμιλο στην Ιταλία και ελέγχει πέραν του 80 % της ιταλικής αγοράς.

27. *Επικουρικώς*, σε περίπτωση καταφατικής απαντήσεως στο τρίτο αυτό ερώτημα, στην υπόθεση C-284/95, ο Giudice di Pace di Genova ερωτά το Δικαστήριο αν μια τέτοια συμπεριφορά μπορεί να νομιμοποιείται για λόγους προστασίας του περιβάλλοντος (τέταρτο ερώτημα).

21 — Υπόθεση C-284/95, τρίτη παράγραφος της διατάξεως περί παραπομπής, και υπόθεση C-341/95, παράγραφος 2.1, τρίτο, τέταρτο και πέμπτο εδάφιο, της διατάξεως περί παραπομπής.

22 — Βλ. παραγράφους 59 έως 61 των προτάσεών μου.

23 — Όπ.π., παράγραφοι 80 και 81.

24 — Βλ., στην υπόθεση C-284/95, τρίτη παράγραφο της διατάξεως περί παραπομπής και, στην υπόθεση C-341/95, παράγραφο 2.1, τρίτο, τέταρτο και πέμπτο εδάφιο, της διατάξεως περί παραπομπής.

25 — Υπόθεση C-284/95, τέταρτη παράγραφος της διατάξεως περί παραπομπής: «(...) ο περιορισμός (...) δεν αποκλείεται να (...) [είναι αντίθετος προς το άρθρο 30 της Συνθήκης]», και υπόθεση C-341/95, παράγραφος 2.2, της διατάξεως περί παραπομπής.

26 — Υπόθεση C-284/95, πέμπτη παράγραφος της διατάξεως περί παραπομπής, και υπόθεση C-341/95, παράγραφος 2.3, της διατάξεως περί παραπομπής.

28. *Επιπροσθέτως*, στην υπόθεση C-341/95, η Pretura circondariale di Avezzano ερωτά το Δικαστήριο αν το άρθρο 5 του κανονισμού συμβιβάζεται προς τα άρθρα 3 και 5 της Συνθήκης (πέμπτο ερώτημα).

Οι απαντήσεις στα προδικαστικά ερωτήματα

Επί του έκτου ερωτήματος (ερμηνεία του άρθρου 5 του κανονισμού)

29. *Τέλος*, η απάντηση στα ερωτήματα του Giudice di Pace di Genova προϋποθέτει ότι το Δικαστήριο θα επιβεβαιώσει, όπως νομίζει, ότι το άρθρο 5 του κανονισμού πρέπει να ερμηνευθεί υπό την έννοια ότι αποκλείει πλήρως από την εσωτερική αγορά τους HCFC που χρησιμοποιούνται στην πυρόσβεση (έκτο ερώτημα).

31. Ο Giudice di Pace di Genova θεωρεί ότι το άρθρο 5 του κανονισμού πρέπει να ερμηνευθεί υπό την έννοια ότι αυτό έχει ως αποτέλεσμα να απαγορεύει πλήρως τη χρήση, την παραγωγή, την εισαγωγή και την εμπορία των HCFC στην πυρόσβεση.

32. Το Συμβούλιο και η Επιτροπή παρατηρούν ότι οι απαγορεύσεις που αφορούν τους HCFC επέρχονται σταδιακά και δεν είναι πλήρεις δεδομένου ότι το άρθρο 5, παράγραφοι 1 έως 4, του κανονισμού προβλέπει ορισμένο αριθμό εξαιρέσεων. Εξάλλου, κατά την Επιτροπή, το άρθρο 4, παράγραφος 8, του κανονισμού επιτρέπει άλλες παρεκκλίσεις.

30. Δεδομένου ότι η εξέταση των ερωτημάτων που υπέβαλε ο Giudice di Pace di Genova εξαρτάται από την απάντηση στο έκτο ερώτημα, αυτό θα εξετάσω πρώτο. Εν συνεχεία θα εξετάσω γιατί το τρίτο ερώτημα που υπέβαλαν τα δύο αιτούντα δικαστήρια μου φαίνεται απαράδεκτο. Δεδομένου ότι το επικουρικό ερώτημα του Giudice di Pace di Genova — το τέταρτο ερώτημα — εξαρτάται από την απάντηση που θα δοθεί στο πρώτο και τρίτο ερώτημα, θα εξετάσω επομένως το πρώτο ερώτημα προτού απαντήσω στο τέταρτο. Τέλος, θα τελειώσω τη μελέτη μου με το δεύτερο και το πέμπτο ερώτημα.

33. *Εκ προοιμίου*, επιβάλλεται η υπόμνηση ότι, κατά πάγια νομολογία του Δικαστηρίου, οι αρμοδιότητες της Κοινότητας πρέπει να ασκούνται στα πλαίσια τηρήσεως του διεθνούς δικαίου [27]. Κατά συνέπεια, το άρθρο 5 του κανονισμού πρέπει να ερμηνευθεί υπό

27 — Απόφαση της 24ης Νοεμβρίου 1992, C-286/90, Poulsen και Diva Navigation (Συλλογή 1992, σ. I-6019, σκέψη 9). Βλ., επίσης, απόφαση της 24ης Νοεμβρίου 1993, C-405/92, Mondiet (Συλλογή 1993, σ. I-6133, σκέψη 12), και, a contrario, την προαναφερθείσα απόφαση Peralta, σκέψη 16.

το φως των ασκούντων επιρροή κανόνων της Συμβάσεως της Βιέννης, του Πρωτοκόλλου του Μόντρεαλ και της δεύτερης τροποποιήσεως, όπου η Κοινότητα είναι συμβαλλόμενο μέρος.

34. Πριν από την υιοθέτηση της δεύτερης τροποποιήσεως [28], η χρήση των HCFC δεν ρυθμιζόταν [29]. Οι ουσίες αυτές περιλαμβάνονται εφεξής στην ομάδα Ι του παραρτήματος Γ του Πρωτοκόλλου του Μόντρεαλ. Όμως σύμφωνα με τη δεύτερη τροποποίηση, η χρήση των HCFC δεν απαγορεύεται, αλλά μόνον περιορίζεται [30]. Ωστόσο, το *άρθρο 2, παράγραφος 3,* της Συμβάσεως της Βιέννης επιτρέπει στα «(...) Μέρη να υιοθετήσουν, σύμφωνα με το διεθνές δίκαιο, εσωτερικά μέτρα επιπρόσθετα σε εκείνα που αναφέρονται στις παραπάνω παραγράφους 1 και 2, (...) με την προϋπόθεση ότι τα μέτρα αυτά δεν είναι ασυμβίβαστα με τις υποχρεώσεις τους όπως προκύπτουν από τη Σύμβαση αυτή».

35. Οι υποχρεώσεις που υπέχουν τα συμβαλλόμενα μέρη προβλέπονται στα άρθρα 2, παράγραφος 1, και 3, παράγραφος 1, της Συμβάσεως της Βιέννης.

36. Το άρθρο 2, παράγραφος 1, της Συμβάσεως της Βιέννης ορίζει ότι τα μέρη δεσμεύονται να λάβουν «(...) κατάλληλα μέτρα (...) [για] να προστατέψουν την ανθρώπινη υγεία και το περιβάλλον από δυσμενείς επιπτώσεις που προκύπτουν ή είναι δυνατό να προκύψουν σαν αποτέλεσμα ανθρώπινων δραστηριοτήτων που μεταβάλλουν ή είναι πιθανό να μεταβάλλουν τη στιβάδα του όζοντος».

37. Προς τούτο, το άρθρο 2, παράγραφος 2, στοιχείο β', της Συμβάσεως αυτής διευκρινίζει ότι τα μέρη «θα υιοθετήσουν κατάλληλα νομοθετικά ή διοικητικά μέτρα και θα συνεργαστούν εναρμονίζοντας κατάλληλες πολιτικές για τον έλεγχο, περιορισμό, μείωση ή πρόληψη ανθρώπινων δραστηριοτήτων υπό τη δικαιοδοσία ή έλεγχό τους εάν ανακαλυφθεί ότι οι δραστηριότητες αυτές έχουν ή είναι δυνατό να έχουν δυσμενείς επιπτώσεις που προκύπτουν από τη μεταβολή ή πιθανή μεταβολή της στιβάδας του όζοντος».

38. Κατά το άρθρο 3, παράγραφος 1, της ίδιας συμβάσεως, τα μέρη δεσμεύονται «να αναλάβουν πρωτοβουλία να συνεργαστούν, άμεσα ή μέσα από αρμόδια διεθνή σώματα, στη διεξαγωγή έρευνας και επιστημονικών εκτιμήσεων για:

(...)

στ) εναλλακτικές ουσίες και τεχνολογίες».

28 — Βλ., ιδίως, το άρθρο 1 και το παράρτημα Α του Πρωτοκόλλου του Μόντρεαλ.

29 — Βλ., ιδίως, το άρθρο 1, στοιχείο Α και στοιχείο ΕΕ, της δεύτερης τροποποιήσεως.

30 — Όπ.π., άρθρο 1, στοιχεία Ζ και Π.

39. Κατά το άρθρο 1, παράγραφος 4, της Συμβάσεως της Βιέννης, «εναλλακτικές ουσίες» νοούνται ουσίες που μειώνουν, εξαλείφουν ή αποτρέπουν δυσμενείς επιπτώσεις στη στιβάδα του όζοντος.

40. Κατά συνέπεια, από τις συνδυασμένες διατάξεις του άρθρου 1, παράγραφος 4, του άρθρου 2, παράγραφοι 1, 2, στοιχείο β', και 3, και του άρθρου 3, παράγραφος 1, στοιχείο στ', της Συμβάσεως της Βιέννης προκύπτει ότι τα συμβαλλόμενα σ' αυτήν μέρη έχουν τη δυνατότητα να θεσπίζουν αυστηρότερα μέτρα από τα προβλεπόμενα στη Σύμβαση, εφόσον τα μέτρα αυτά δικαιολογούνται από τη βούληση να επιβληθεί η χρήση εναλλακτικών ουσιών των οποίων τα αποτελέσματα είναι λιγότερο δυσμενή για τη στιβάδα του όζοντος.

41. Από την προσεκτική ανάγνωση του άρθρου 5, παράγραφοι 1 έως 4, πρώτο εδάφιο, του κανονισμού προκύπτει ότι η *χρήση των HCFC στην πυρόσβεση* απαγορεύεται από 1ης Ιουνίου 1995.

42. Πράγματι, το άρθρο 5, παράγραφος 1, πρώτη περίοδος, του κανονισμού θέτει ως αρχή την απαγόρευση χρήσεως των HCFC, εκτός εξαιρέσεων ειδικώς οριζομένων στις περιπτώσεις των παραγράφων 1 έως 4 της ίδιας αυτής διατάξεως. Όμως, η χρήση των HCFC στην πυρόσβεση δεν περιλαμβάνεται μεταξύ των εξαιρέσεων αυτών.

43. Επιπλέον, το άρθρο 5, παράγραφος 5, προβλέπει — το υπενθυμίζω — ότι: «Η εισαγωγή, η θέση σε ελεύθερη κυκλοφορία και η διάθεση στην αγορά εξοπλισμού για τον οποίο ισχύουν περιορισμοί χρήσεως δυνάμει του παρόντος άρθρου απαγορεύονται από την ημερομηνία που τίθενται σε ισχύ αυτοί οι περιορισμοί χρήσεως». Εφόσον η χρήση των HCFC στην πυρόσβεση απαγορεύεται από 1ης Ιουνίου 1995, πρέπει να συναχθεί ότι οι άλλες απαγορεύσεις που προβλέπονται από την εν λόγω παράγραφο 5 ισχύουν επίσης από την ίδια ημερομηνία.

44. Τέλος, η παραγωγή ελεγχόμενων ουσιών περιορίζεται αυστηρά και το άρθρο 3 προβλέπει πώς γίνονται οι μειώσεις στην παραγωγή των ουσιών αυτών. Από την ίδια όμως τη διατύπωση του άρθρου 3 του κανονισμού προκύπτει ότι οι παραγωγοί HCFC ουδόλως έχουν τη δυνατότητα να μειώσουν την παραγωγή τους. Επομένως, πρέπει να συναχθεί ότι η παραγωγή όλων των HCFC απαγορεύεται.

45. Πάντως, όπως υπογραμμίζει η Επιτροπή, η αρχή της απόλυτης απαγορεύσεως των HCFC μετριάστηκε, μεταξύ άλλων, στον τομέα που αφορά το άρθρο 4, παράγραφος 8, του κανονισμού. Η διάταξη αυτή θέτει την αρχή κατά την οποία η προσφορά HCFC περιορίζεται σε ορισμένη ποσότητα — και δεν απαγορεύεται — εφόσον αυτή διατίθεται στο εμπόριο ή χρησιμοποιείται από τους παραγωγούς ή τους εισαγωγείς για δικό τους λογαριασμό. Η διάταξη διευκρινίζει επίσης τόσο την θεσπισθείσα μέθοδο για τον υπολογισμό της επιτρεπόμενης ποσότητας, όσο και τη διαδικασία χορηγήσεως της ποσότητας αυτής στα ενδιαφερό-

μενα πρόσωπα [31]. Ωστόσο, ενόψει των πραγματικών περιστατικών που παραθέτει το αιτούν δικαστήριο, δεν φαίνεται ότι η διάταξη αυτή ασκεί εν προκειμένω επιρροή. Συγκεκριμένα, υπενθυμίζω ότι, στις διαφορές των κυρίων δικών, τα επίδικα προϊόντα δεν προορίζονταν για τη Safety, παραγωγό των HCFC, αλλά πωλήθηκαν σε τρίτους και δεν φαίνεται ότι οι τρίτοι εισήγαγαν τα εμπορεύματα αυτά για δικό τους λογαριασμό.

46. Από τα προαναφερθέντα προκύπτει ότι το άρθρο 5 του κανονισμού πρέπει να ερμηνευθεί υπό την έννοια ότι, στον αντιπυρικό τομέα, απαγορεύονται από 1ης Ιουνίου 1995 η χρήση, η διάθεση στην αγορά, η παραγωγή και η εισαγωγή HCFC.

47. Θα εξετάσω τώρα το συμβιβαστό των μέτρων αυτών προς τη Συνθήκη.

Επί του τρίτου ερωτήματος (συμβιβαστό του άρθρου 5 του κανονισμού προς τα άρθρα 86 και 92 της Συνθήκης)

48. Τα αιτούντα δικαστήρια επιθυμούν να πληροφορηθούν αν, λαμβάνοντας υπόψη τα πραγματικά στοιχεία που προσκόμισε η Safety, το άρθρο 5 του κανονισμού έχει ως αποτέλεσμα να ευνοεί τη σύμπραξη ή την καταχρηστική εκμετάλλευση της δεσπόζουσας θέσεως εκ μέρους των παραγωγών και πωλητών άλλων ελεγχόμενων ουσιών, όπως τους αλογονωμένους υδρογονάνθρακες για παράδειγμα.

49. Επιβάλλεται η διαπίστωση ότι τα αιτούντα δικαστήρια περιορίζονται στο να υπενθυμίσουν γενικά τις διατάξεις της Συνθήκης χωρίς να αναφέρουν τους λόγους για τους οποίους η απαγόρευση του άρθρου 5 του κανονισμού μπορεί να είναι άκυρη. Επιπλέον, τα αιτούντα δικαστήρια δεν παρέχουν κανένα στοιχείο που θα μας επέτρεπε να αναπτύξουμε λυσιτελώς μια συλλογιστική. Ελλείπουν, μεταξύ άλλων, οι αναγκαίες ενδείξεις για τον προσδιορισμό της οικείας αγοράς ή ακόμη για την εκτίμηση της επιπτώσεως της επίδικης απαγορεύσεως στη λειτουργία της αγοράς αυτής [32].

50. Κατά πάγια όμως νομολογία του Δικαστηρίου «(...) η ανάγκη μιας ερμηνείας του κοινοτικού δικαίου, η οποία θα είναι χρήσιμη για το εθνικό δικαστήριο, επιβάλλει όπως αυτό καθορίζει το πραγματικό και κανονιστικό πλαίσιο εντός του οποίου εντάσσονται τα ερωτήματα που υποβάλλει ή τουλάχιστον να εξηγεί τα πραγματικά περιστατικά των συγκεκριμένων περιπτώσεων στις οποίες βασίζονται τα ερωτήματα αυτά» [33].

31 — Θέσπιση ενός συστήματος ποσοστώσεων.

32 — Πράγμα που η Safety δέχθηκε κατά την αφιερωθείσα στις αγορεύσεις συνεδρίαση.

33 — Απόφαση της 26ης Ιανουαρίου 1993, C-320/90, C-321/90 και C-322/90, Telemarsicabruzzo κ.λπ. (Συλλογή 1993, σ. I-393, σκέψη 6). Για ένα πλέον πρόσφατο παράδειγμα, βλ. επίσης τη διάταξη της 30ής Ιουνίου 1997, C-66/97, Banco de Fomento e Exterior (Συλλογή 1997, σ. I-3757, σκέψη 7).

51. Κατά συνέπεια, δεν μπορώ παρά να προτείνω να κριθεί το ερώτημα αυτό απαράδεκτο.

Επί του πρώτου ερωτήματος (συμβιβαστό του άρθρου 5 του κανονισμού προς το άρθρο 130 Ρ της Συνθήκης)

52. Με τη Συνθήκη του Μάαστριχτ, η προστασία του περιβάλλοντος κατέστη προτεραιότητα. Έτσι, ειδικότερα, για λόγους αποτελεσματικότητας, οι πράξεις που βασίζονται στο άρθρο 130 Ρ θεσπίζονται με ειδική πλειοψηφία και όχι πλέον με ομοφωνία.

53. Τα άρθρα 130 Ρ και 3 Β της Συνθήκης διακηρύσσουν τις δράσεις και στόχους που οφείλει να επιδιώκει η Κοινότητα στον τομέα αυτόν. Εξαρτούν την αρμοδιότητα της Κοινότητας από την τήρηση τεσσάρων στόχων, έξι αρχών και τεσσάρων κριτηρίων.

54. Οι στόχοι διακηρύσσονται στο άρθρο 130 Ρ, παράγραφος 1, της Συνθήκης. Πρόκειται για τη διατήρηση, την προστασία και τη βελτίωση της ποιότητας του περιβάλλοντος, τη συνετή και ορθολογική χρησιμοποίηση των φυσικών πόρων, την προώθηση, σε διεθνές επίπεδο, μέτρων για την αντιμετώπιση των περιφερειακών ή παγκόσμιων περιβαλλοντικών προβλημάτων. Πρέπει να σημειωθεί ότι η αναφορά στα «παγκόσμια περιβαλλοντικά προβλήματα» παρενεβλήθη με τη Συνθήκη του Μάαστριχτ. Αυτός ο νέος στόχος που προσδιορίστηκε στο άρθρο 130 Ρ της Συνθήκης αφορά ακριβώς την προστασία της στιβάδας του όζοντος.

55. Οι αρχές που απαριθμούνται στο άρθρο 130 Ρ, παράγραφοι 2 και 4, καθώς και στο άρθρο 3 Β, δεύτερο και τρίτο εδάφιο, της Συνθήκης είναι εκείνες της προφυλάξεως και της προληπτικής δράσεως, της επανορθώσεως των καταστροφών του περιβάλλοντος, κατά προτεραιότητα στην πηγή, η αρχή ο ρυπαίνων πληρώνει, καθώς και οι αρχές της αναλογικότητας, της επικουρικότητας και, τέλος, της ολοκληρώσεως. Η τελευταία αυτή αρχή, δυνάμει της οποίας οι ανάγκες στον τομέα του περιβάλλοντος θεωρούνται ως μια συνιστώσα των άλλων πολιτικών της Κοινότητας, υπογραμμίζει τη σημασία που πρέπει εφεξής να αποδίδεται στο πλαίσιο των άλλων αναλαμβανομένων κοινοτικών πολιτικών. Πράγματι, η αρχή αυτή δεν καθιερώθηκε χάρη καμιάς άλλης κοινοτικής πολιτικής.

56. Τα κριτήρια που θεσπίζει το άρθρο 130 Ρ, παράγραφος 3, της Συνθήκης είναι τα διαθέσιμα επιστημονικά και τεχνικά δεδομένα, οι συνθήκες του περιβάλλοντος στις διάφορες περιοχές της Κοινότητας, τα πλεονεκτήματα και οι επιβαρύνσεις που μπορούν να προκύψουν από τη δράση ή την απουσία δράσης, η οικονομική και κοινωνική ανάπτυξη της Κοινότητας στο σύνολό της και η ισόρροπη ανάπτυξη των περιοχών της.

57. Η Safety δεν αμφισβητεί τη νομική βάση σύμφωνα με την οποία ο κοινοτικός νομοθέτης εξέδωσε αυτόν τον κανονισμό [34], αλλά υποστηρίζει ότι δεν σέβεται τον επιδιωκόμενο από το άρθρο 130 Ρ της Συνθήκης σκοπό. Εξάλλου, ο κανονισμός παραβιάζει την αρχή της αναλογικότητας.

Επί του σκοπού του άρθρου 130 Ρ της Συνθήκης

58. Η Safety προβάλλει ότι ο κανονισμός μπορούσε να αιτιολογηθεί μόνον αν παρέσχε τη δυνατότητα να *δοθεί απόλυτη προτεραιότητα στο υψηλότερο δυνατό επίπεδο προστασίας του περιβάλλοντος* [35], όπως επιβάλλει το άρθρο 130 Ρ της Συνθήκης.

59. Κατ' αυτήν, η εφαρμογή της περιβαλλοντικής πολιτικής της Κοινότητας επιβάλλει να λαμβάνονται υπόψη όλα τα διαθέσιμα *σήμερα* επιστημονικά και τεχνικά δεδομένα. Επιπλέον, προϋποθέτει τη σφαιρική προσέγγιση προστασίας του οικοσυστήματος που συνεπάγεται ότι εξετάζονται *από κοινού* οι τιμές ODP, ALT και GWP των βλαβερών για το περιβάλλον ουσιών. Αυτήν την μέθοδο αποτιμήσεως προοιωνίζεται άλλωστε το Technology and Economic Assessment Panel των Ηνωμένων Εθνών.

60. Περιοριζόμενος στη θέσπιση μέτρων που αποβλέπουν στην καταπολέμηση της αραιώσεως της στιβάδας του όζοντος ενώ θα έπρεπε να είχαν ληφθεί, με την ίδια πράξη, μέτρα που να αποβλέπουν στην καταπολέμηση της ανόδου της θερμοκρασίας του πλανήτη, ο κοινοτικός νομοθέτης παρέβη το άρθρο 130 Ρ της Συνθήκης. Η Safety στηριζόμενη στη νομολογία του Δικαστηρίου [36], συνάγει ότι ο κοινοτικός νομοθέτης ενήργησε κατά κατάχρηση εξουσίας. Η Ιταλική Κυβέρνηση συμμερίζεται την άποψη αυτή.

61. Το Συμβούλιο ισχυρίζεται ότι τα άρθρα 130 Ρ και 130 Σ της Συνθήκης του παρέχουν διακριτική εξουσία εκτιμήσεως όσον αφορά την επιλογή της περιβαλλοντικής του πολιτικής και έτσι η απόφαση να αντιμετωπίσει κατά προτεραιότητα τον κίνδυνο που εμφανίζει για το περιβάλλον η καταστροφή της στιβάδας του όζοντος μάλλον παρά τον κίνδυνο ανόδου της θερμοκρασίας του πλανήτη δεν μπορεί να αποτελέσει αντικείμενο προσφυγής. Υπογραμμίζει, κατά τα λοιπά, ότι η αντιμετώπιση του προβλήματος της ανόδου της θερμοκρασίας του πλανήτη προβλέπεται στο πλαίσιο διεθνών συμφωνιών για τις κλιματικές μεταβολές [37].

34 — Σχετικά με την επιλογή της νομικής βάσεως στην περιβαλλοντική δράση του κοινοτικού νομοθέτη, βλ., μεταξύ άλλων, τις αποφάσεις της 11ης Ιουνίου 1991, C-300/89, Επιτροπή κατά Συμβουλίου (Συλλογή 1991, σ. I-2867), και της 17ης Μαρτίου 1993, C-155/91, Επιτροπή κατά Συμβουλίου (Συλλογή 1993, σ. I-939). Βλ., επίσης, το άρθρο του Debroux, X.: «Le choix de la base juridique dans l'action environnementale de l'Union européenne», *Cahiers de droit européen*, 1995, nos 3-4, σ. 256.

35 — Βλ., ειδικότερα, την παράγραφο 2, στοιχείο a, δεύτερο εδάφιο, των παρατηρήσεων της Safety στην υπόθεση C-284/95.

36 — Απόφαση της 11ης Ιουλίου 1990, C-323/88, Sermes (Συλλογή 1990, σ. I-3027, σκέψη 33).

37 — Απόφαση 94/69/ΕΚ του Συμβουλίου, της 15ης Δεκεμβρίου 1993, σχετικά με τη σύναψη της σύμβασης-πλαισίου των Ηνωμένων Εθνών για τις κλιματικές μεταβολές (ΕΕ 1994, L 33, σ. 11). Ένα πρωτόκολλο της συμβάσεως αυτής, αποβλέπον στη μείωση των εκπομπών αερίων με αποτέλεσμα το φαινόμενο του θερμοκηπίου, υιοθετήθηκε στις 11 Δεκεμβρίου 1997, κατά το πέρας της συνδιασκέψεως για τις κλιματικές μεταβολές, στην οποία μετείχαν η Κοινότητα και τα διάφορα κράτη μέλη (*Agence Europe* n° 7121 της 14ης Δεκεμβρίου 1997).

62. Εξάλλου, το Συμβούλιο — υποστηριζόμενο συναφώς από την Επιτροπή — ισχυρίζεται ότι, στο πλαίσιο μιας περιβαλλοντικής πολιτικής την οποία προσδιορίζει ελεύθερα, τα άρθρα 130 Σ και 130 Ρ της Συνθήκης του παρέχουν ευρεία εξουσία εκτιμήσεως όσον αφορά την επιλογή των μέτρων που πρέπει να θεσπιστούν για την εφαρμογή της πολιτικής αυτής. Κατά συνέπεια, μόνον ο προδήλως ακατάλληλως χαρακτήρας των μέτρων αυτών σε σχέση με τον επιδιωκόμενο σκοπό είναι ικανός να θίξει τη νομιμότητά τους.

63. Η πρώτη αιτίαση που επικαλείται η Safety ισοδυναμεί με προσδιορισμό του περιθωρίου εκτιμήσεως που διαθέτει ο κοινοτικός νομοθέτης, στο πλαίσιο της νομοθετικής εξουσίας που του παρέχουν τα άρθρα 130 Σ και 130 Ρ της Συνθήκης.

64. Συμμερίζομαι τη θέση που υποστήριξε το Συμβούλιο και η Επιτροπή για τέσσερις ουσιαστικά λόγους.

65. *Πρώτον,* οι στόχοι που καθορίζει το άρθρο 130 Ρ, παράγραφος 1, της Συνθήκης διατυπώνονται ως εξής: «Η πολιτική της Κοινότητας στον τομέα του περιβάλλοντος συμβάλλει στην επιδίωξη των εξής στόχων:

— τη διατήρηση, προστασία και βελτίωση της ποιότητας του περιβάλλοντος,

— την προστασία της υγείας του ανθρώπου,

— τη συνετή και ορθολογική χρησιμοποίηση των φυσικών πόρων,

— την προώθηση, σε διεθνές επίπεδο, μέτρων για την αντιμετώπιση των περιφερειακών ή παγκόσμιων περιβαλλοντικών προβλημάτων».

Κατά την άποψή μου, επομένως, από το κείμενο αυτό δεν μπορεί να συναχθεί ότι η πολιτική της Κοινότητας στον τομέα της προστασίας του περιβάλλοντος οριοθετείται από ακριβή όρια τα οποία πρέπει να τηρούνται αυστηρώς αφού έχει ως μόνο σκοπό να «συμβάλλει στην επιδίωξη» γενικώς διακηρυγμένων στόχων.

66. Δεν νομίζω ότι η Συνθήκη διευκρίνισε τον βαθμό της επιταγής της στον τομέα αυτόν και ότι πρέπει υπό την έννοια αυτή να ερμηνευθεί το άρθρο 130 Ρ, παράγραφος 2, της Συνθήκης, που ορίζει ότι «Η πολιτική της Κοινότητας στον τομέα του περιβάλλοντος αποβλέπει σε υψηλό επίπεδο προστασίας».

67. Συγκεκριμένα, η ένδειξη αυτή παρεμβάλλεται στην παράγραφο 2 του άρθρου

130 Ρ της Συνθήκης, που αφιερώνεται στις αρχές από τις οποίες πρέπει να εμπνέεται ο κοινοτικός νομοθέτης προς άσκηση της περιβαλλοντικής του πολιτικής. Επομένως, η διάταξη αυτή πρέπει να ερμηνευθεί ως σύσταση απευθυνόμενη στον κοινοτικό νομοθέτη, κατά την οποία του ζητείται να μεριμνά για τη συνεχή βελτίωση της ασκουμένης ήδη πολιτικής. Συνεπώς, η περιβαλλοντική πολιτική της Κοινότητας πρέπει κατ' ανάγκη να έχει διάρκεια.

68. *Δεύτερον*, δεν νομίζω ότι η αντικατάσταση, με το άρθρο 130 Ρ της Συνθήκης ΕΚ, της φράσεως «δράση της Κοινότητας», του άρθρου 130 Ρ της Συνθήκης ΕΟΚ, με τη φράση «πολιτική της Κοινότητας» είναι ουδέτερη [38].

69. Ο όρος «η πολιτική», αντίθετα από τον όρο «η δράση», προϋποθέτει τη συνεκτίμηση ενός συνόλου περιστατικών, πρακτικών ή δράσεων. Αυτός είναι ο λόγος για τον οποίο, αν η επιλογή μιας κατάλληλης δράσεως που μπορεί μερικές φορές να αποδεικνύεται δυσχερής, η επιλογή μιας πολιτκής συνεπάγεται *κατ' ανάγκη* την εκτίμηση πολύπλοκων καταστάσεων και γενικώς ανταγωνιστικών, πράγμα που επιβεβαιώνει η ανάλυση του ίδιου του περιεχομένου του άρθρου 130 Ρ της Συνθήκης.

70. Έτσι, το άρθρο 130 Ρ, παράγραφος 2, της Συνθήκης θέτει την αρχή κατά την οποία, στο πλαίσιο αυτής της πολιτικής, η Κοινότητα οφείλει να τηρεί την αρχή της προληπτικής δράσεως. Επομένως, το πρώτο εδάφιο του άρθρου αυτού επιβάλλει στον κοινοτικό νομοθέτη να εκτιμά τα μελλοντικά αποτελέσματα της κανονιστικής ρυθμίσεως που θέτει σε εφαρμογή.

71. Επιπροσθέτως, η παράγραφος 3 του ίδιου αυτού άρθρου προβλέπει ειδικά ότι η Κοινότητα, κατά την εκπόνηση της πολιτικής αυτής, οφείλει να λαμβάνει υπόψη σειρά παραμέτρων, ειδικότερα, τα διαθέσιμα επιστημονικά και τεχνικά δεδομένα, καθώς και τα πλεονεκτήματα και τις επιβαρύνσεις που μπορούν να προκύψουν από τη δράση ή την απουσία δράσεως.

72. Είναι προφανές ότι η τήρηση αυτής της αρχής και αυτών των κριτηρίων προϋποθέτει κατ' ανάγκην ότι ο κοινοτικός νομοθέτης προβαίνει στην εκτίμηση σύνθετων καταστάσεων που συνίσταται στην αξιολόγηση των αντίστοιχων πλεονεκτημάτων και μειονεκτημάτων μιας δεδομένης δράσεως.

73. Ενόψει όμως τέτοιων καταστάσεων, το Δικαστήριο πάντοτε αρνήθηκε να υποκαταστήσει τον κοινοτικό νομοθέτη στην εκτίμησή του σχετικά με τον μάλλον ή ήττον πρόσφορο χαρακτήρα των ληφθέντων μέτρων [39] εκτός αν ο προσφεύγων προσκομίσει την απόδειξη ότι ο κοινοτικός νομοθέτης, ενόψει των στοιχείων που διέθετε κατά τον

38 — Υπό την έννοια αυτή, βλ., Cloos, J., Reinesch, G., Vignes, D. και Weyland, J.: *Le traité de Maastricht: Genèse, analyse, commentaires*, Bruylant, 1993, σ. 320, παράγραφος 1, δεύτερο εδάφιο.

39 — Βλ., μεταξύ άλλων, την απόφαση της 20ής Οκτωβρίου 1977, 29/77, Roquette Frères (Συλλογή τόμος 1977, σ. 541, σκέψεις 19 και 20).

χρόνο θεσπίσεως της ρυθμίσεως [40] διέπραξε πρόδηλο σφάλμα εκτιμήσεως, κατάχρηση εξουσίας [41] ή υπερέβη προφανώς τα όρια της εξουσίας του εκτιμήσεως [42].

74. *Εξάλλου,* από το άρθρο 130 Τ της Συνθήκης προκύπτει ότι: «Τα μέτρα προστασίας που θεσπίζονται δυνάμει του άρθρου 130 Σ δεν εμποδίζουν τα κράτη μέλη να διατηρούν και να θεσπίζουν μέτρα ενισχυμένης προστασίας. Τα μέτρα αυτά πρέπει να συμβιβάζονται με την παρούσα συνθήκη, και κοινοποιούνται στην Επιτροπή».

75. Από το κείμενο αυτό προκύπτει αδιαμφισβήτητα ότι σκοπός του άρθρου 130 Ρ της Συνθήκης δεν είναι να εξασφαλίσει την απόλυτη, άμεση και συνολική προστασία του περιβάλλοντος.

76. *Τέλος,* ήδη με την προπαρατεθείσα απόφαση Peralta, το Δικαστήριο έκρινε [43] ότι:

«το άρθρο 130 Ρ περιορίζεται στον καθορισμό των γενικών στόχων της Κοινότητας στον τομέα του περιβάλλοντος. Το άρθρο 130 Σ αναθέτει στο Συμβούλιο τη φροντίδα να αποφασίσει για τη δράση που πρέπει να αναληφθεί. Επιπλέον, *το άρθρο 130 Τ διευκρινίζει* ότι τα μέτρα προστασίας που λαμβάνονται από κοινού δυνάμει του *άρθρο 130 Σ δεν εμποδίζουν τα κράτη μέλη να διατηρούν και να θεσπίζουν μέτρα ενισχυμένης προστασίας* που δεν αντίκεινται στην παρούσα Συνθήκη».

77. Από τα προεκτεθέντα προκύπτει ότι η Συνθήκη δεν απαιτεί από τον κοινοτικό νομοθέτη την *άμεση* εφαρμογή μιας πολιτικής στον τομέα του περιβάλλοντος, της οποίας το επίπεδο *προστασίας να είναι το υψηλότερο δυνατό* και ότι ο σκοπός ενός κανονισμού που συνίσταται στην αισθητή βελτίωση της προστασίας του περιβάλλοντος εντός της Κοινότητας συνάδει πλήρως προς τον σκοπό του άρθρου 130 Ρ της Συνθήκης [44].

78. Όμως, ο κανονισμός έχει ως φιλοδοξία, όπως ανέφερα [45], λαμβάνοντας υπόψη τις διαθέσιμες τεχνικές και επιστημονικές γνώσεις και την ύπαρξη υποκαταστάτων — *ουσιών λιγότερο βλαβερών και οι οποίες μπορούν να χρησιμοποιηθούν για τις ίδιες χρήσεις* —, τη σταδιακή εξάλειψη των ουσιών που καταστρέφουν τη στιβάδα του όζοντος και, σύμφωνα με τη Σύμβαση της

40 — Βλ., μεταξύ άλλων, τις αποφάσεις της 21ης Φεβρουαρίου 1990, C-267/88 έως C-285/88, Wuidart κ.λπ. (Συλλογή 1990, σ. I-435, σκέψη 14), και της 5ης Οκτωβρίου 1994, C-280/93, Γερμανία κατά Συμβουλίου (Συλλογή 1994, σ. I-4973, σκέψη 90).

41 — Βλ., μεταξύ άλλων, προπαρατεθείσα απόφαση Sermes.

42 — Βλ., για παράδειγμα, στον τομέα της πολιτικής υγείας, την απόφαση της 12ης Νοεμβρίου 1996, C-84/94, Ηνωμένο Βασίλειο κατά Συμβουλίου (Συλλογή 1996, σ. I-5755, σκέψη 58)· στον τομέα της οικονομικής πολιτικής, την απόφαση της 13ης Μαΐου 1997, C-233/94, Γερμανία κατά Κοινοβουλίου και Συμβουλίου (Συλλογή 1997, σ. I-2405, σκέψεις 55 και 56), και τέλος, στον τομέα της κοινής αγροτικής πολιτικής, την απόφαση της 30ής Οκτωβρίου 1975, 23/75, Rey Soda [Συλλογή τόμος 1975, σ. 399 (συνοπτική μετάφραση στα ελληνικά), σκέψη 11].

43 — Προπαρατεθείσα, σκέψη 57.

44 — Βλ., κατ' αναλογία, την προπαρατεθείσα απόφαση Γερμανία κατά Κοινοβουλίου και Συμβουλίου, σκέψη 48, όπου το Δικαστήριο δέχθηκε ότι το άρθρο 3, στοιχείο σ', της Συνθήκης, το οποίο ορίζει ότι «η δράση της Κοινότητας περιλαμβάνει, σύμφωνα με τους όρους και με το χρονοδιάγραμμα που προβλέπει η παρούσα Συνθήκη (...) συμβολή στην ενίσχυση της προστασίας των καταναλωτών» δεν μπορεί να ερμηνευθεί ως επιβάλλον στον κοινοτικό νομοθέτη «να επικυρώνει το υψηλότερο επίπεδο προστασίας που μπορεί να υπάρχει σε συγκεκριμένο κράτος μέλος».

45 — Βλ. παράγραφο 3 των ανά χείρας προτάσεων.

Βιέννης, τη θέσπιση αυστηρότερων μέτρων ελέγχου από τα προβλεπόμενα στη δεύτερη τροποποίηση. Επομένως, ο κανονισμός αυτός βελτιώνει αισθητά την προστασία της στιβάδας του όζοντος εντός της Κοινότητας.

79. Κατά συνέπεια, ο σκοπός του κανονισμού αυτού συμβιβάζεται πλήρως προς τους στόχους που επιδιώκονται με το άρθρο 130 P της Συνθήκης.

Επί του συμβιβαστού του άρθρου 5 του κανονισμού προς την αρχή της αναλογικότητας

80. Η Safety, μολονότι δέχεται ότι το άρθρο 130 P της Συνθήκης δεν επιβάλλει στον κοινοτικό νομοθέτη να θεσπίσει νομοθεσία επιτρέπουσα να εξασφαλίζεται το υψηλότερο δυνατό επίπεδο προστασίας του περιβάλλοντος και είναι εξουσιοδοτημένος να επιλέγει ελεύθερα την πολιτική προστασίας του περιβάλλοντος που θέλει να ακολουθήσει (στην προκειμένη περίπτωση, την προστασία της στιβάδας του όζοντος), υποστηρίζει ότι το άρθρο 5 του κανονισμού δεν επιτρέπει την επίτευξη του κατ' αυτόν τρόπο νοουμένου στόχου.

81. Η Safety διευκρινίζει τους ισχυρισμούς της παρατηρώντας ότι η διάταξη αυτή απαγορεύει τη χρήση των HCFC στην πυρόσβεση, ενώ άλλες ουσίες που εμφανίζουν σαφώς υψηλότερη τιμή ODP επιτρέπονται. Αυτό συμβαίνει στην περίπτωση των αλογονωμένων υδρογονανθράκων οι οποίοι επίσης χρησιμοποιούνται στην πυρόσβεση ή ακόμη ενός προϊόντος με βάση τον HCFC, όπως το 141b, που χρησιμοποιείται ως διαλυτικό.

82. Το Συμβούλιο και η Επιτροπή προβάλλουν ότι η εφαρμογή μιας πολιτικής προστασίας της στιβάδας του όζοντος συνεπάγεται κατ' ανάγκη τη ρύθμιση μόνο των ουσιών που την καταστρέφουν. Αυτός είναι ο λόγος για τον οποίο οι ουσίες των οποίων η τιμή ODP είναι μηδενική, για παράδειγμα οι «HCF» και οι «PCF», δεν εμπίπτουν στον κανονισμό.

83. Επιπλέον, προβάλλουν ότι η αρχή της υπάρξεως ή όχι, από επιστημονική άποψη, κατά τον χρόνο εκδόσεως του κανονισμού, κατάλληλων υποκαταστάτων που να συνεπάγονται, για την ίδια μορφή χρήσεως, λιγότερο σημαντική μείωση της στιβάδας του όζοντος, δικαιολογεί τα θεσπισθέντα με τον κανονισμό μέτρα.

84. Ισχυρίζονται ότι η αρχή αυτή τηρήθηκε αυστηρά. Έτσι, η απόλυτη απαγόρευση χρήσεως των HCFC στην πυρόσβεση δικαιολογείται από το γεγονός ότι υπήρχε ήδη, κατά τον χρόνο εκδόσεως του κανονισμού, για την ίδια μορφή χρήσεως, υποκατάστατα τα

οποία είχαν τιμή ODP που πλησίαζε το μηδέν, όπως το νερό, η πυρίτιδα και τα αδρανή αέρια [46].

85. Αντιθέτως, ως προς τους αλογονωμένους υδρογονάνθρακες παρατηρούν ότι, κατά τον χρόνο εκδόσεως του κανονισμού, δεν υπήρχε κανένα άλλο κατάλληλο υποκατάστατο, δηλαδή ουσία που να έχει την ίδια ικανότητα κατασβέσεως και της οποίας τα τοξικά αποτελέσματα για τον άνθρωπο να είναι τόσο ασήμαντα —, στο πλαίσιο των αποκαλουμένων «βασικών» χρήσεων [47] — δηλαδή η κατάσβεση της φωτιάς σε περιορισμένο χώρο, όπως είναι τα άρματα μάχης, τα χειρουργεία, τα αεροπλάνα, τα υποβρύχια —, και, ως εκ τούτου, ούτε και οι HCFC [48]. Το Συμβούλιο και η Επιτροπή διευκρινίζουν εξάλλου ότι αυτό εξακολουθεί πάντοτε να ισχύει [49].

86. Κατά συνέπεια, ισχυρίζονται ότι τα θεσπισθέντα με τον κανονισμό μέτρα τηρούν πλήρως την αρχή της αναλογικότητας.

87. Στο πλαίσιο της πολιτικής της στον τομέα του περιβάλλοντος, που στηρίζεται στα άρθρα 130 Ρ και 130 Σ της Συνθήκης, η Κοινότητα, σύμφωνα με την αρχή της αναλογικότητας που επαναλαμβάνει το άρθρο 3 Β, τρίτο εδάφιο, της Συνθήκης, έχει σαφώς την υποχρέωση να μη δρα πέραν του ό,τι είναι αναγκαίο και πρόσφορο προς επίτευξη των στόχων που της έχουν ανατεθεί.

88. Υπενθυμίζω ότι αυτή η γενική αρχή του κοινοτικού δικαίου επιβάλλει όπως οι πράξεις των κοινοτικών οργάνων δεν υπερβαίνουν τα όρια αυτού που είναι κατάλληλο και αναγκαίο προς επίτευξη των νομίμως επιδιωκομένων από την οικεία κανονιστική ρύθμιση στόχων, εξυπακουομένου ότι, όταν προσφέρονται προς επιλογή περισσότερα κατάλληλα μέτρα, πρέπει να επιλέγεται το λιγότερο δεσμευτικό και τα προκαλούμενα μειονεκτήματα δεν πρέπει να είναι υπέρμετρα σε σχέση με τον επιδιωκόμενο σκοπό [50].

89. Η απάντηση στη διατυπωθείσα από τη Safety αιτίαση ισοδυναμεί με εξακρίβωση του αν, λαμβάνοντας υπόψη τα επιστημονικά και τεχνικά δεδομένα που προσκομίστηκαν στο Συμβούλιο κατά τον χρόνο εκδόσεως του κανονισμού, το επίδικο μέτρο — που συνίσταται στον αποκλεισμό από την εσωτερική αγορά εξοπλισμού που προορίζεται για την πυρόσβεση και περιέχει HCFC, λόγω της υπάρξεως υποκαταστάτων λιγότερο βλαβερών για τη στιβάδα του όζοντος, εξίσου αποτελεσματικών και τα οποία έχουν τιμή ODP που πλησιάζει το μηδέν — είναι *προφανώς ακατάλληλο* για τον σκοπό που επιδιώκει ο κοινοτικός νομοθέτης, αν τούτο είναι *αναγκαίο* προς επίτευξη του

46 — Η Δανική, η Γερμανική, η Ισπανική, η Αυστριακή, η Πορτογαλική, η Φινλανδική και η Σουηδική Κυβέρνηση υποστηρίζουν επίσης ότι η χρήση των HCFC στην πυρόσβεση δεν δικαιολογείται επιστημονικά.

47 — Κατά την απόφαση 98/67/ΕΚ της Επιτροπής, της 16ης Δεκεμβρίου 1997, για την κατανομή των ποσοτήτων ελεγχόμενων ουσιών που επιτρέπονται για βασικές χρήσεις στην Κοινότητα το 1998, κατ' εφαρμογή του κανονισμού 3093/94 (ΕΕ 1998, L 10, σ. 31), η χρήση μιας ελεγχόμενης ουσίας δεν πρέπει να θεωρείται βασική παρά μόνον αν η ουσία είναι αναγκαία για την υγεία ή την ασφάλεια, ή είναι καθοριστική για τη λειτουργία της κοινωνίας και δεν υπάρχουν εναλλακτικές λύσεις ή υποκατάστατα τεχνικώς και οικονομικώς εφικτά και αποδεκτά από περιβαλλοντικής και υγειονομικής απόψεως.

48 — Υπό την έννοια αυτή, βλ. τις παρατηρήσεις της Δανικής, της Γερμανικής, της Ισπανικής, της Αυστριακής, της Πορτογαλικής, της Φινλανδικής και της Σουηδικής Κυβερνήσεως.

49 — Όπ.π.

50 — Βλ., για παράδειγμα, την προπαρατεθείσα απόφαση Γερμανία κατά Κοινοβουλίου και Συμβουλίου, σκέψη 54.

στόχου αυτού και αν η προσφυγή σε *άλλα μέσα λιγότερο δεσμευτικά* ήταν δυνατή.

90. Κατ' εμέ, η εξέταση αυτή δεν συνίσταται στην επίλυση επιστημονικού ή τεχνικού προβλήματος. Όχι μόνο δεν έχουμε στη διάθεσή μας το αποτέλεσμα των επιστημονικών ερευνών που πραγματοποιήθηκαν κατά τον χρόνο εκδόσεως της επίδικης πράξεως και υποβλήθηκαν στο Συμβούλιο [51], αλλά, έστω και αν τα στοιχεία αυτά ήσαν στη διάθεσή μας, αμφιβάλλω ως προς την ικανότητά μου να επιλύσω παρόμοια προβληματική χωρίς τη φωτισμένη συνδρομή ειδικών. Η αποστολή μου συνεπάγεται, *λαμβάνοντας υπόψη τα προσκομισθέντα έγγραφα*, την εξακρίβωση ότι ο νομοθέτης δεν πλανήθηκε κατά τρόπο χονδροειδή και πρόδηλο.

91. Από την εξέταση των εγγράφων αυτών προκύπτει ότι, για να διασφαλιστεί η προστασία της στιβάδας του όζοντος, λαμβάνοντας υπόψη τα διαθέσιμα επιστημονικά στοιχεία κατά τον χρόνο εκδόσεως του κανονισμού, είναι ακριβές, — εν πάση περιπτώσει, αυτό δεν αμφισβητείται ούτε από το σύνολο των κυβερνήσεων που κατέθεσαν παρατηρήσεις ούτε από την ίδια τη Safety και την Ιταλική Κυβέρνηση — ότι:

— η θέσπιση μέτρων ελέγχου μόνο για τις ουσίες που είναι ικανές να καταστρέψουν τη στιβάδα του όζοντος ήταν το πρόσφορο μέσο για να διασφαλιστεί η προστασία της στιβάδας του όζοντος·

— προς τούτο, φαινόταν πρόσφορο να ληφθεί υπόψη μόνον η τιμή ODP των ουσιών αυτών·

— οι HCFC θεωρούνταν, ορθώς, ως βλαβερές ουσίες για τη στιβάδα του όζοντος·

— στην πυρόσβεση, οι HCFC μπορούσαν να αντικατασταθούν από ουσίες πολύ λιγότερο βλαβερές.

92. Εξάλλου, ομόφωνη είναι σχεδόν η άποψη, με εξαίρεση τη Safety, ότι οι HCFC δεν είναι περισσότερο κατάλληλοι για τις βασικές χρήσεις από ό,τι οι αλογονωμένοι υδρογονάνθρακες.

93. Από τα προεκτεθέντα προκύπτει ότι δεν είναι πασίδηλο ότι το επίδικο μέτρο θεσπίστηκε «κατά τρόπο ακατάλληλο και μη εύλογο» και ότι, ως συμπέρασμα, το άρθρο 5 του κανονισμού συνάδει προς το άρθρο 130 P της Συνθήκης.

51 — Συναφώς, αναφέρω ότι οι πίνακες των τιμών ODP των ελεγχόμενων ουσιών όπως οι αλογονωμένοι υδρογονάνθρακες και το NAFS III που προσκομίστηκαν στο Δικαστήριο δεν διευκρινίζουν τον χρόνο των αποτελεσμάτων αυτών. Επομένως, δεν είναι αξιοποιήσιμα.

Επί του τετάρτου ερωτήματος

94. Με το ερώτημα αυτό, ο Giudice di Pace di Genova ζητεί από το Δικαστήριο να αποφανθεί επί του ζητήματος αν κανονισμός στηριζόμενος στο άρθρο 130 Ρ της Συνθήκης, όπως ο επίδικος κανονισμός, μπορεί να δικαιολογεί παρεκκλίσεις από τα άρθρα 86 και 92 της Συνθήκης και, σε περίπτωση καταφατικής απαντήσεως, υπό ποιες προϋποθέσεις.

95. Στο μέτρο που θεωρώ ότι το Δικαστήριο δεν είναι σε θέση να απαντήσει στο ερώτημα περί του συμβιβαστού του άρθρου 5 του κανονισμού προς τα άρθρα 86 και 92 της Συνθήκης (τρίτο ερώτημα) [52], ελλείψει επαρκών πραγματικών δεδομένων και λόγω του ότι, όπως έχω αναφέρει [53], στο πλαίσιο του άρθρου 177 της Συνθήκης, η αποστολή του Δικαστηρίου περιορίζεται στο να παράσχει απαντήσεις χρήσιμες προς επίλυση της διαφοράς της κύριας δίκης και όχι να διατυπώσει συμβουλευτικές γνώμες επί γενικών ή υποθετικών ερωτημάτων, προτείνω στο Δικαστήριο να κρίνει το ερώτημα αυτό απαράδεκτο.

52 — Βλ. παραγράφους 48 έως 50 των προτάσεών μου.

53 — Όπ.π., παράγραφος 17.

Επί του δευτέρου ερωτήματος (συμβιβαστό του άρθρου 5 του κανονισμού προς το άρθρο 30 της Συνθήκης)

96. Δεν νομίζω ότι η απάντηση στο ερώτημα αυτό χρειάζεται πολύ μεγάλη ανάπτυξη.

97. Αρκεί η υπόμνηση ότι, κατά πάγια νομολογία του Δικαστηρίου:

«Το Δικαστήριο έχει ήδη θεωρήσει, με την απόφαση της 7ης Φεβρουαρίου 1985 (υπόθεση 240/83, Association de défense des brûleurs d'huiles usagées, Συλλογή 1985, σ. 531), την προστασία του περιβάλλοντος ως "έναν από τους ουσιώδεις στόχους της Κοινότητας", δυνάμενο γι' αυτό να δικαιολογήσει ορισμένους περιορισμούς της αρχής της ελεύθερης κυκλοφορίας των εμπορευμάτων. Την εκτίμηση αυτή επιβεβαιώνει άλλωστε η Ενιαία Ευρωπαϊκή Πράξη.

Ενόψει των προεκτεθέντων, πρέπει να γίνει δεκτό ότι η προστασία του περιβάλλοντος συνιστά επιτακτική απαίτηση δυνάμενη να

περιορίσει την εφαρμογή του άρθρου 30 της Συνθήκης» [54].

98. Το Δικαστήριο διευκρίνισε ότι οι περιορισμοί στην ελεύθερη κυκλοφορία των εμπορευμάτων, που στηρίζονται στην επιτακτική απαίτηση προστασίας του περιβάλλοντος, πρέπει να είναι αναγκαίοι προς επίτευξη των σκοπών που επιδιώκονται με τη ρύθμιση αυτή [55]. Με άλλα λόγια, η αρχή της αναλογικότητας πρέπει να τηρείται.

99. Έτσι, πριν από την παρεμβολή του άρθρου 130 Ρ στη Συνθήκη ΕΟΚ, μολονότι η αρχική Συνθήκη ΕΟΚ, στα άρθρα 2 και 3, δεν μνημόνευε ρητά την προστασία του περιβάλλοντος ως έναν από τους άμεσους σκοπούς της Κοινότητας, το Δικαστήριο δέχθηκε τούτο με την προπαρατεθείσα απόφαση Association de défense des brûleurs d'huiles usagées [56].

100. Εξάλλου, μετά την έναρξη ισχύος της Ενιαίας Πράξεως, την 1η Ιουλίου 1987, το Δικαστήριο έκρινε, με τη σκέψη 21 της αποφάσεως της 17ης Μαρτίου 1993, Επιτροπή κατά Συμβουλίου, προπαρατεθείσα, ότι το άρθρο 130 Σ της Συνθήκης ΕΟΚ αποτελούσε την ορθή νομική βάση μιας οδηγίας που αποβλέπει ουσιαστικά στην προστασία του περιβάλλοντος και κατ' ανάγκη επιβεβαίωσε, με τη σκέψη 13 της ίδιας αποφάσεως, ότι «(...) οι επιτακτικές ανάγκες της προστασίας του περιβάλλοντος δικαιολογούν *εξαιρέσεις* από την αρχή της ελεύθερης κυκλοφορίας των αποβλήτων» [57].

101. Κατά μείζονα λόγο, από της ενάρξεως ισχύος της Συνθήκης του Μάαστριχτ, η οποία αποδίδει ακόμη μεγαλύτερη βαρύτητα στον στόχο προστασίας του περιβάλλοντος, η απάντηση του Δικαστηρίου δεν θα πρέπει να μεταβληθεί. Ο κανονισμός αυτός, στηριζόμενος στο άρθρο 130 Ρ της Συνθήκης ΕΚ, επιτρέπει στον κοινοτικό νομοθέτη να παρεκκλίνει από την αρχή της ελεύθερης κυκλοφορίας των εμπορευμάτων, λόγω της επιτακτικής ανάγκης προστασίας του περιβάλλοντος, εφόσον προς επίτευξη του επιδιωκόμενου σκοπού τηρείται η αρχή της αναλογικότητας.

102. Το άρθρο 3 Β της Συνθήκης επιβάλλει ακριβώς στην Κοινότητα να μην υπερβαίνει με τη δράση της τα «αναγκαία όρια για την επίτευξη των στόχων της Κοινότητας», δηλαδή να τηρεί την αρχή της αναλογικότητας.

103. Είναι προφανές, στην προκειμένη περίπτωση, ότι οι πυροσβεστήρες που προορίζονται για την πυρόσβεση είναι εμπορεύματα και ότι, αποκλείοντάς τους πλήρως από την εσωτερική αγορά, το άρθρο 5 του κανονι-

54 — Απόφαση της 20ης Σεπτεμβρίου 1988, 302/86, Επιτροπή κατά Δανίας (Συλλογή 1988, σ. 4607, σκέψεις 8 και 9, η υπογράμμιση δική μου). Βλ., επίσης, το άρθρο του De Sadeleer, N.: «La question du choix juridique des actes communautaires ayant trait à la protection de l'environnement: symbiose ou opposition entre la politique d'établissement du marché interne de l'environnement?», *Revue juridique de l'environnement*, 1993, σ. 597.

55 — Όπ.π., σκέψη 12.

56 — Βλ., ειδικότερα, σκέψη 13.

57 — Η υπογράμμιση δική μου.

σμού έχει αναποφεύκτως ως αποτέλεσμα να εμποδίζει την ελεύθερη κυκλοφορία τους εντός της Κοινότητας.

Επί του πέμπτου ερωτήματος (συμβιβαστό του άρθρου 5 του κανονισμού προς τα άρθρα 3 και 5 της Συνθήκης)

104. Ωστόσο, δεν αμφισβητείται ότι η προστασία της στιβάδας του όζοντος συνιστά «επιτακτική ανάγκη», κατά την έννοια της προπαρατεθείσας αποφάσεως του Δικαστηρίου της 17ης Μαρτίου 1993, Επιτροπή κατά Συμβουλίου, που αφορά την προστασία του περιβάλλοντος. Επιπλέον, έχω καταδείξει ότι το άρθρο 5 του κανονισμού τηρεί την αρχή της αναλογικότητας.

105. Ως συμπέρασμα, στα αιτούντα δικαστήρια πρέπει να δοθεί η απάντηση ότι το άρθρο 5 του κανονισμού δεν είναι αντίθετο προς το άρθρο 30 της Συνθήκης.

106. Αφού η επίδικη νομοθεσία δικαιολογείται από «επιτακτική ανάγκη», είναι περιττό να διερευνηθεί αν η νομοθεσία αυτή μπορεί, επιπλέον, να δικαιολογείται δυνάμει του άρθρου 36 της Συνθήκης, όπως ρητά ζητεί από το Δικαστήριο ο Giudice di Pace di Genova.

107. Το άρθρο 3 της Συνθήκης διακηρύσσει τους στόχους της Κοινότητας. Έχω ήδη καταδείξει, κατά την εξέταση του πρώτου ερωτήματος, ότι ο κανονισμός εκδόθηκε με σκοπό την επίτευξη ενός από τους στόχους αυτούς.

108. Το άρθρο 5 της Συνθήκης «(...) καθιερώνει την αρχή της έντιμης συνεργασίας στο πλαίσιο των σχέσεων μεταξύ των κρατών μελών και των κοινοτικών οργάνων. Η εν λόγω αρχή όχι μόνον υποχρεώνει τα κράτη μέλη να λαμβάνουν κάθε μέτρο κατάλληλο να εξασφαλίζει την εφαρμογή και αποτελεσματικότητα του κοινοτικού δικαίου, αλλ' επιβάλλει στα κοινοτικά όργανα και αμοιβαίες υποχρεώσεις συνεργασίας με τα κράτη μέλη (...)» [58].

109. Αρκεί η υπόμνηση ότι το Δικαστήριο έκρινε ότι «(...) η θέσπιση μιας νομοθετικής πράξεως εκ μέρους του Συμβουλίου δεν μπορεί να αποτελέσει (...) παράβαση της υποχρεώσεως συνεργασίας που υπέχει το Συμβούλιο ως κοινοτικό όργανο» [59].

58 — Βλ., μεταξύ άλλων, την απόφαση της 13ης Οκτωβρίου 1992, C-63/90 και C-67/90, Πορτογαλία και Ισπανία κατά Συμβουλίου (Συλλογή 1992, σ. I-5073, σκέψη 52).

59 — Όπ.π., σκέψη 53.

110. Ως συμπέρασμα, στα αιτούντα δικαστήρια πρέπει να δοθεί η απάντηση ότι το άρθρο 5 του κανονισμού δεν είναι αντίθετο προς τα άρθρα 3 και 5 της Συνθήκης.

111. Από το σύνολο των προεκτεθέντων προκύπτει ότι στα αιτούντα δικαστήρια πρέπει να δοθεί η απάντηση ότι από την εξέταση του υποβληθέντος ερωτήματος δεν προέκυψε κανένα στοιχείο ικανό να θίξει το κύρος του άρθρου 5 του κανονισμού.

Προτάσεις

112. Για τους προεκτεθέντες λόγους, προτείνω στο Δικαστήριο να απαντήσει ως εξής στα ερωτήματα που υπέβαλαν ο Giudice di Pace di Genova και η Pretura circondariale di Avezzano:

1) Στην υπόθεση C-284/95

«Το άρθρο 5 του κανονισμού (ΕΚ) 3093/94 του Συμβουλίου, της 15ης Δεκεμβρίου 1994, σχετικά με τις ουσίες που καταστρέφουν τη στιβάδα του όζοντος, πρέπει να ερμηνευθεί υπό την έννοια ότι, στην πυρόσβεση απαγορεύονται, από 1ης Ιουνίου 1995, η χρήση, η εμπορία, η παραγωγή και η εισαγωγή υδροχλωροφθορανθράκων που προορίζονται για την πυρόσβεση.

Από την εξέταση της προαναφερθείσας διατάξεως δεν προέκυψε η ύπαρξη στοιχείων ικανών να θίξουν το κύρος της.»

2) Στην υπόθεση C-341/95

«Από την εξέταση του άρθρου 5 του κανονισμού (ΕΚ) 3093/94 του Συμβουλίου, της 15ης Δεκεμβρίου 1994, σχετικά με τις ουσίες που καταστρέφουν τη στιβάδα του όζοντος, δεν προέκυψε η ύπαρξη στοιχείων ικανών να θίξουν το κύρος του.»